

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

2016-02-12
1 (19)
Dnr 2015:899

Redovisning av uppdraget om nationella skolutvecklingsprogram

Dnr U2015/03844/S

Härmed redovisas uppdraget om nationella skolutvecklingsprogram avseende insatser för att stärka den digitala kompetensen i undervisningssituationen samt för en effektivare administration med syfte att minska lärares och rektorers administrativa arbete.

På Skolverkets vägnar

Anna Ekström
Generaldirektör

Katarina Lycken Rüter
Undervisningsråd

Sammanfattning

Skolverket fick den 9 juli 2015 i uppdrag av regeringen att ta fram och genomföra nationella skolutvecklingsprogram som riktar sig till huvudmän och skolor (U2015/03844/S). Syftet med de nationella skolutvecklingsprogrammen är att utveckla och stärka utbildningen för att ge eleverna de bästa förutsättningarna för att utvecklas så långt som möjligt.

Skolverket har tidigare lämnat delredovisningar till Regeringskansliet, den 16 oktober samt den 14 december 2015. Där beskrivs de grunder och vägledande principer som utformningen av de nationella skolutvecklingsprogrammen bygger på.

Alla kompetensutvecklingsinsatser förhåller sig till digitaliseringen

Alla områden i skolan påverkas av digitaliseringen. Därför kommer allt som sker inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen också att förhålla sig till digitala frågor. Även om det finns ett särskilt behov av kompetensutveckling kring vissa frågor, ser Skolverket vikten av att digitaliseringen diskuteras och problematiseras i alla insatser.

Behovet av kompetensutveckling och stöd är stort

Det finns ett stort kompetensutvecklingsbehov inom digitaliseringsområdet på alla nivåer inom skolan. De samråd Skolverket har haft med representanter för skolledare, lärare, elever, myndigheter och andra aktörer har gett samstämmig bild av detta. Deltagare i samråden har framhållit att det är av stor strategisk vikt att detta behov både uppmärksammas och möts genom insatser på nationell nivå. Särskilt angeläget är det med insatser för att stärka rektorernas strategiska kompetens i digitala frågor. Likaså är det nödvändigt att ge lärare möjlighet att utveckla en bredare uppsättning metoder och förhållningssätt till digitala verktyg och resurser.

Kompetensutvecklingsinsatser inom skolutvecklingsprogrammet "Digitalisering"

De insatser som redovisas har prioriterats utifrån Skolverkets samråd och IT-uppföljningar, såväl den som redovisades 2013 som preliminära siffror från den kommande, som redovisas i mars 2016. Insatserna kommer att stämmas av fortlöpande gentemot målgrupperna. Eftersom insatserna kommer att utvecklas gentemot målgruppernas behov behövs flexibilitet i planeringen. Skolverket har också viss beredskap för insatser som kan krävas på grund av eventuella beslut om styrdokuments- eller författningsändringar. Dessa insatserns omfattning, utformning och innehåll kan förstås planeras först utifrån fattade beslut.

I redovisningen presenteras förslag på tre kompetensutvecklingsinsatser som kommer att finnas tillgängliga från hösten 2016:

- Säker och kritisk användning av nätet
- Digitala verktyg för lärande
- Leda och lära i tekniktäta klassrum

och en kompetensutvecklingsinsats som kommer att finnas tillgänglig från januari 2017:

- Digitala verktyg för inkludering och särskilt stöd

Utöver dessa presenteras två förslag på insatser som kan komma att bli aktuella i samband med ändringar i styrdokument och författningar:

- Programmering och digital kompetens
- Fjärrundervisning i skolan

Särskilda kompetensutvecklingsinsatser för rektorer

Rektorer har ett stort behov av kompetensutveckling när det gäller it-strategiskt ledarskap visar Skolverkets IT-uppföljningar. Detta bekräftades också i Skolverkets samråd. Därför planeras särskilda insatser för att stärka rektorers strategiska kompetens i digitaliseringsarbetet inom skolutvecklingsprogrammet ”Styrning och ledning”, bland annat genom den kompetensutvecklingsinsats som kommer att finnas tillgänglig från hösten 2016:

- Att leda skolutvecklingsprocesser, med fokus på digitalisering

Att underlätta och effektivisera administration

I samråden har det också diskuterats hur digitaliseringen kan underlätta och effektivisera lärares och rektorers administration. Bland annat framfördes det önskemål om att Skolverket i högre utsträckning ska digitalisera de stöd som myndigheten erbjuder. I samråden lyftes också att en ökad generell digital kompetens, som gör det enklare att förstå och använda digitala system, kan bidra till effektivisering. Det som framför allt efterfrågades var dock färdiga digitala lösningar på en mer övergripande nivå för till exempel användarhantering och standardanvändning. Denna typ av digitala lösningar ligger inte inom ramen för skolutvecklingsprogrammets olika insatser, utan kommer att behandlas i de förslag till nationella IT-strategier som Skolverket ska redovisa till regeringen den 30 mars respektive den 29 april 2016.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	2
1. Inledning.....	5
2. Behov av insatser inom digitaliseringsområdet.....	6
2.1 Målgrupper.....	6
2.2 Synpunkter från genomförda samråd.....	7
2.3 Modeller för kompetensutveckling.....	8
2.4 Huvudmannens behovsanalys.....	9
2.5 Handledarutbildning.....	9
3. De nationella skolutvecklingsprogrammen och digitaliseringen.....	10
3.1 Programmet Digitalisering.....	10
3.2 Insatser i programmet Digitalisering.....	11
3.2.1 Insats: Säker och kritisk användning av nätet.....	11
3.2.2 Insats: Digitala verktyg för lärande.....	12
3.2.3 Insats: Leda och lära i tekniktäta klassrum.....	12
3.2.4 Insats: Digitala verktyg för inkludering och särskilt stöd.....	12
3.2.5 Beredskap för insats: Programmering och digital kompetens.....	13
3.2.6 Beredskap för insats: Fjärrundervisning i skolan.....	13
3.3 Ytterligare stöd.....	13
4. Särskilda insatser kring digitalisering inom ramen för andra skolutvecklingsprogram.....	13
4.1 Programmet "Styrning och ledning".....	13
4.1.1 Insats: Att leda skolutvecklingsprocesser.....	14
4.1.2 Stöd för huvudmän och rektorer.....	14
4.2 Programmet "Värden och kunskaper".....	15
5. Digitala verktyg för administration.....	15
6. Kostnader.....	16
6.1 Kostnader 2016-2019.....	17
6.1.1 Framtagning av insatser och stöd.....	17
6.1.2 IT-utveckling.....	18
6.1.3 Skolverkets administration.....	18
6.1.4. Utvärdering.....	18
6.1.5 Förvaltning.....	19

1. Inledning

Skolverket fick den 9 juli 2015 i uppdrag av regeringen att ta fram och genomföra nationella skolutvecklingsprogram som riktar sig till huvudmän och skolor (U2015/03844/S). Syftet med de nationella skolutvecklingsprogrammen är att utveckla och stärka utbildningen för att ge eleverna de bästa förutsättningarna för att utvecklas så långt som möjligt.

Insatserna i de nationella skolutvecklingsprogrammen ska främst rikta sig till grund- och gymnasieskolan och motsvarande skolformer. De ska bestå av olika slags kompetensutveckling och stöd inom områden där det finns ett dokumenterat nationellt utvecklingsbehov. Insatserna ska vara breda, systematiska och långsiktiga. De ska omfatta hela systemet, från huvudmanna- till skolenhetsnivå. Det innebär att målgrupperna för insatserna är

- huvudmän
- rektorer
- lärare
- annan personal

Den gemensamma utgångspunkten för att utforma programmen anges i uppdraget: *“De nationella skolutvecklingsprogrammen ska utgå från skolans värdegrund som den anges i läroplanerna. Innehållet i de nationella skolutvecklingsprogrammen ska baseras på kurs- och ämnesplanerna för de berörda skolformerna samt vetenskap och beprövad erfarenhet. Programmen ska utformas så att de skapar förutsättningar och stöd för ett väl fungerande systematiskt kvalitetsarbete på huvudmanna- och skolenhetsnivå inom de identifierade områdena.”* (U2015/03844/S, sid 2).

I arbetet med de nationella skolutvecklingsprogrammen utgår Skolverket från fyra vägledande principer:

- likvärdighet i utbildningen
- ett stärkt systematiskt kvalitetsarbete
- fokus på skolans hela uppdrag
- en stärkt professionsutveckling

En närmare beskrivning av utgångspunkten för programmet och de vägledande principerna ges i delredovisningen av uppdraget som lämnades den 14 december 2015¹, och upprepas inte här.

¹ Delredovisning av uppdraget om nationella skolutvecklingsprogram, Dnr U2015/03844/S 2015:899 s 6-7 och 9-12

Skolverket har tidigare lämnat delredovisningar till Regeringskansliet, den 16 oktober samt den 14 december 2015, med beskrivningar av

- hur myndigheten avser att ta ett samlat grepp kring de insatser för kompetensutveckling som myndigheten erbjuder
- beskrivningar av uppföljning och utvärdering av programmen
- insatser som myndigheten avsåg att genomföra under 2015
- ekonomiska förutsättningar för att genomföra uppdraget

Skolverket analyserar förnärvarande IT-utvecklingsbehoven samt vilka investeringskostnader som är förknippade med dessa. Investeringsbehoven kan komma att påverka behovet av låneram såväl 2016 som 2017-2019. Det kan även generera förvaltningskostnader med konsekvenser för myndighetens förvaltningsanslag. Skolverket återkommer kring såväl investeringskostnader och behoven av låneram samt förvaltningskostnader i budgetunderlag.

Den delredovisning som nu lämnas avser de insatser för kompetensutveckling som planeras inom de nationella skolutvecklingsprogrammen inom digitaliseringsområdet.

I arbetet med förslaget till insatser som är särskilt inriktade mot digitaliseringsområdet har Skolverket i enlighet med uppdraget inhämtat synpunkter från representanter för huvudmän, skolledare, lärare, elever, myndigheter, aktörerna som var representerade i Nationellt Forum för skolans digitalisering, Swedish ICT, Internetstiftelsen i Sverige (IIS) samt andra aktörer som är centrala för området. I flera fall har samråden med olika myndigheter, organisationer och andra aktörer också diskuterat frågor som rör uppdraget att lämna förslag till nationella IT-strategier för skolväsendet.

2. Behov av insatser inom digitaliseringsområdet

Att programmen tar sin utgångspunkt i styrdokumentet och baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet framgår både av hur insatserna utformas och av det innehåll som målgrupperna möter i insatserna. Utformning och innehåll kommer att ha fokus på att utveckla och stärka undervisningens kvalitet för att förbättra elevernas kunskapsresultat, samt att stärka rektors IT-strategiska kompetens.

2.1 Målgrupper

I uppdraget för de nationella skolutvecklingsprogrammen framgår det att insatser ska ha fokus på grund- och gymnasieskolan och motsvarande skolformer. Skolverket ser en möjlighet att utöka vissa av insatserna till att även omfatta förskoleklass

och fritidshem. Det kan exempelvis gälla insatser för kritisk och säker användning av nätet. Där är skolans bibliotekarie är en naturlig samarbetspartner till läraren, och även annan personal i förskoleklass och fritidshem kan vara betydelsefulla målgrupper.

2.2 Synpunkter från genomförda samråd

Det finns ett stort kompetensutvecklingsbehov inom digitaliseringsområdet på alla nivåer inom skolan. De samråd Skolverket har haft med representanter för skolledare, lärare, elever, myndigheter, organisationer och andra aktörer har gett en samstämmig bild av detta. Deltagare i samråden har framhållit att det är av stor strategisk vikt att detta behov både uppmärksammas och möts genom insatser på nationell nivå. Särskilt angeläget är det med insatser för att stärka rektorernas strategiska kompetens i digitala frågor. Likaså är det nödvändigt att ge lärare möjlighet att utveckla en bredare uppsättning metoder och förhållningssätt till digitala verktyg och resurser. Det uppfattas som mycket väsentligt att utveckla undervisningen om hur digitaliseringen påverkar oss på såväl samhälls- som individnivå. Lika nödvändigt bedöms det att utveckla undervisningen genom att använda digitala verktyg och också ge eleverna förmåga att använda och förstå digitala verktyg.

I samråden har det också lyfts frågor om hur digitaliseringen kan underlätta och effektivisera lärares och rektorers administration. Bland annat framfördes det önskemål om att Skolverket i högre utsträckning digitaliserar de stöd som myndigheten erbjuder. I samråden lyftes också att en ökad generell digital kompetens, som gör det enklare att förstå och använda digitala system, kan bidra till effektivisering. Det som framför allt efterfrågades var dock färdiga digitala lösningar på en mer övergripande nivå, som till exempel ett mer allmänt användande av single-sign-on (autentiserande av användaruppgifter så att användaren bara behöver logga in en enda gång för att nå många olika system som är anslutna till tjänsten) för att underlätta åtkomst till digitala resurser, eller användning och utveckling av datastandarder inom utbildningsområdet för att få olika system att bättre fungera tillsammans och därmed minska behoven av att skriva in samma information i olika system. Denna typ av digitala lösningar ligger inte inom ramen för skolutvecklingsprogrammets olika insatser, utan kommer att behandlas i de förslag till nationella IT-strategier som Skolverket ska redovisa till regeringen den 30 mars respektive den 29 april 2016.

Under samråden har också frågor om gemensamma och överlappande ansvarsområden mellan olika aktörer diskuterats. För att insatserna ska bli effektiva och för att målgrupperna ska kunna få överblick över insatserna och göra medvetna val av kompetensutveckling, behöver involverade myndigheter och organisationer sam-

ordna sitt arbete där det är möjligt. Insatser och stöd inom de nationella skolutvecklingsprogrammen kan därför komma att tas fram i samarbete med andra myndigheter som till exempel Statens medieråd eller SPSM, eller med andra aktörer på skolområdet som till exempel UR och IIS (Internetstiftelsen i Sverige).

2.3 Modeller för kompetensutveckling

Skolverket kommer att ta fram ett begränsat antal modeller för kompetensutveckling, för att underlätta för huvudmän och skolor att organisera sitt deltagande i de nationella skolutvecklingsprogrammen. Resonemang kring dessa modeller fördes i redovisningen till regeringen den 14 december 2015² och upprepas inte här.

I de samråd Skolverket haft efterfrågades variation och flexibilitet i myndighetens insatser. Samtidigt påpekades det att flexibiliteten behöver kombineras med en tydlighet om vilka förutsättningar som gäller när huvudmän och skolor väljer program och insats. En insats för kompetensutveckling som bygger på samma modell som Matematiklyftet kan omfatta både längre och kortare delar beroende på såväl innehåll som målgruppernas behov. Även tiden kan variera mellan de moment som ingår. Till exempel kan tiden för individuell förberedelse, kollegialt arbete, genomförande av aktiviteten och gemensam uppföljning variera.

Ovanstående gäller i hög utsträckning de olika insatserna för ökad digital kompetens. Det finns mycket stora skillnader i den digitala kompetensen inom alla de målgrupper som står i fokus för kompetensutvecklingsinsatser och stöd. Detta gäller på huvudmannanivå, på skolnivå, på lärarnivå och för annan personal i skolan. Utformningen av insatser och stöd måste därför utgå från olika behov, men också från olika lokala förutsättningar.

En stor del av de planerade insatserna för kompetensutveckling bygger på lokalt baserat kollegialt lärande. Skolverket ser också stora möjligheter att kunna erbjuda webbaserad kompetensutveckling (webbkurser) som bygger på kollegialt lärande. Det kan vara lämpligt för lärare som undervisar i ämnen som få elever läser och för lärare som inte har ämneskollegor på skolan, men även för rektorer. Skolverket har goda erfarenheter av att ta fram denna typ av kompetensutveckling. Inom området digital kompetens finns också möjlighet för svenska lärare att ansluta till de webbaserade kurser som arrangeras av EUN Academy³. Skolverket bevakar kursutbudet inom EUN Academy, och bidrar med svenskmodererade forum till webbkurser

² Delredovisning av uppdraget om nationella skolutvecklingsprogram, Dnr U2015/03844/S 2015:899 s 14-16

³ Det europeiska skoldatanätet, EUN, arrangerar webbaserade och kostnadsfria kurser för lärare. www.europeanschoolnetacademy.eu

som lämpar sig för våra målgrupper. Delar av det material som finns inom EUN:s kursutbud kan också komma att användas inom insatser i skolutvecklingsprogrammen.

2.4 Huvudmannens behovsanalys

Det är angeläget att huvudmän, med samtliga nivåer i styrkedjan involverade, gör en analys av sina skolenheters behov inför valet av ett nationellt skolutvecklingsprogram. Därefter väljs insatser. Det är också viktigt att huvudmän följer upp vilken påverkan kompetensutvecklingen har haft på verksamheten.

Skolverket har för avsikt att ta fram ett digitalt verktyg som hjälper huvudmän att välja program och insatser. Inom digitaliseringsområdet finns sedan särskilda verktyg som skolor kan använda för att analysera sin verksamhet. Skolverket rekommenderar att huvudmän använder något sådant verktyg som hjälp att göra val av insatser inom digitaliseringsområdet. Ett möjligt verktyg är LIKA⁴, som är öppet för användning av alla och framtaget i samarbete mellan SKL och flertalet aktörer från skolans värld. Verktuget är ett delresultat av den överenskommelse SKL och regeringen ingick sommaren 2013. LIKA består av indikatorer inom fyra olika områden: Ledning, Infrastruktur, Kompetens och Användning. Genom att göra en självskattning och sedan analysera denna får skolan ett underlag till en handlingsplan. Verktuget hjälper huvudmän att identifiera de behov för kompetensutveckling som rör skolans digitalisering. Huvudmän kan sedan välja insatser inom skolutvecklingsprogrammen som svarar mot behoven.

2.5 Handledarutbildning

Flera av insatserna för kompetensutveckling kommer att utgå från kollegialt lärande. För att det kollegiala lärandet ska ge bästa effekt behövs det handledare som leder grupper och därför är det viktigt att huvudmän och skolor har möjlighet att utbilda handledare. Skolverket erbjuder idag handledarutbildning inom flera olika insatser, till exempel inom Läslyftet, Matematiklyftet, Naturvetenskap- och tekniksatsningen och för handledare på arbetsplatser. Skolverket kommer fortsätta att erbjuda handledarutbildningar. Samtidigt ska myndigheten undersöka om det finns möjlighet att erbjuda en samlad handledarutbildning för de huvudmän och skolor som deltar i sådana insatser där det ingår en handledarfunktion.

Även många förstelärare har en uttalad roll i det kollegiala lärandet, eftersom de ofta har i uppdrag att handleda sina kollegor. Det finns en koppling mellan en tydligt definierad roll och förstelärarens möjlighet att genomföra sitt uppdrag. Därför

⁴ lika.skl.se

kommer Skolverket att identifiera och ge förslag på hur förstelärare kan stödjas i sitt uppdrag. De förstelärare som har didaktisk utveckling som en del av sitt uppdrag kan komma att bli aktuella i insatser som rör digitaliseringen av skolan.

3. De nationella skolutvecklingsprogrammen och digitaliseringen

Alla områden i skolan påverkas av digitaliseringen. Därför kommer allt som sker inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen också att förhålla sig till digitala frågor. Även om det finns ett särskilt behov av kompetensutveckling kring användningen av digitala verktyg i undervisningen, ser Skolverket vikten av att digitaliseringen diskuteras och problematiseras i alla insatser. Att göra väl grundade didaktiska val kring hur och varför digitala verktyg ska eller inte ska användas ingår i all planering av undervisningen, och därför måste aspekten finnas med i alla insatser som riktar sig till lärare. Att det behövs särskilda insatser betyder alltså inte att digitaliseringsfrågorna ska begränsas till de särskilda insatserna.

3.1 Programmet Digitalisering

Det kommer att finnas ett antal olika skolutvecklingsprogram att välja mellan inom de nationella skolutvecklingsprogrammen⁵. Huvuddelen av insatserna med fokus på digitala verktyg låg enligt tidigare redovisning inom ramen för programmet "Värden och kunskaper". Större delen av de planerade insatserna kommer nu att ligga inom ett eget program, "Digitalisering". Detta gäller dock inte den insats som ligger under programmet "Styrning och ledning", med fokus på att leda förändringsarbete. Detta är en av de viktigaste insatserna inom digitaliseringsområdet. Studierna om svensk skolas digitalisering visar tydligt att skolledaren är en avgörande faktor för att ökad användning av digitala verktyg och resurser ska leda till utveckling och inte till stagnation eller till försämrade resultat⁶.

Förändringar i förutsättningarna för skolans digitala arbete ställer särskilda krav på kompetensutveckling för alla som arbetar inom skolan. I uppdraget om nationella IT-strategier för skolväsendet⁷ ingår att föreslå ändringar i styrdokumenterna när det gäller elevers digitala kompetens. Dessa förslag kommer att redovisas den 30 juni 2016. Regeringen har också en pågående utredning om regelverket kring fjärr- och distansundervisning. Utredningen ska delredovisa den 12 februari 2016 och slutre-

⁵ Systematiskt kvalitetsarbete, Värden och kunskaper, Betyg och bedömning, Nyanländas lärande, Skola-arbetsliv och högre studier, Elevhälsa och Styrning och ledning.

⁶ Se till exempel Grönlund, Å. (2014) *Att förändra skolan med teknik: bortom "en dator per elev"* Örebro: Örebro univ. och Håkansson Lindqvist M (2015) *Conditions for technology enhanced learning and educational change: a case study of a 1:1 initiative*. Diss. (sammanfattning) Umeå: Umeå universitet, 2015. Umeå.

⁷ <http://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2015/09/uppdrag-att-foresla-nationella-it-strategier-for-skolvaseudet/>

Redovisning sker i maj 2017. Skolverket ser det som väsentligt att ha en beredskap för insatser för kompetensutveckling kopplade till eventuella framtida förändringar i dessa regelverk.

Myndigheten redovisar nedan olika insatser för kompetensutveckling gällande digital kompetens, men inte för hela perioden 2016-2019, och alla dokumenterade behov täcks inte in. De insatser som redovisas har prioriterats utifrån Skolverkets samråd och IT-uppföljningar, såväl den som redovisades 2013 som preliminära siffror från den kommande, som redovisas i mars 2016. Insatserna kommer att stämmas av fortlöpande gentemot målgrupperna. Eftersom insatserna kommer att utvecklas efter målgruppernas behov behövs flexibilitet i planeringen.

I nedanstående redovisning av planerade insatser beskrivs också Skolverkets beredskap för insatser som krävs på grund av eventuella beslut om förändringar i styrdokuments eller författningar. Dessa insatserns omfattning, utformning och innehåll kan förstås planeras först utifrån fattade beslut. Det är alltså helt nödvändigt att det finns en flexibilitet i såväl planering som prioritering även av dessa insatser.

3.2 Insatser i programmet Digitalisering

I uppdraget ombads Skolverket att redovisa en plan för åren 2016-2019 avseende utformning, innehåll och genomförande för insatserna med särskilt fokus på digitala verktyg i undervisning och administration. Eftersom det behöver finnas en flexibilitet för Skolverket att löpande prioritera insatser, kan redovisningen inte göras alltför detaljerad.

Delar av nedan redovisade insatser bygger delvis på befintligt material inom Skolverkets tidigare arbete med It i skolan och Kolla källan, men detta material kommer att anpassas för kollegialt lärande. Delar av insatserna kommer också att bygga på nytt material. Myndigheten planerar att bygga ut insatserna under de kommande åren.

3.2.1 *Insats: Säker och kritisk användning av nätet*

Säker och kritisk nätanvändning är ett av de områden där många lärare upplever sig ha behov av kompetensutveckling visar Skolverkets IT-uppföljningar⁸.

Insatsen syftar till att skapa större medvetenhet om och kompetens för att hantera till exempel frågor om upphovsrätt, källkritik, säkerhet och integritet, samt socialt

⁸ I Skolverkets IT-uppföljning 2013, (*It-användning och it-kompetens i skolan*, Stockholm 2013) uppgav 41% av grundskollärarna och 34% av gymnasielärarna att de behövde kompetensutveckling inom källkritik, och 53% av grundskollärarna och 46% av gymnasielärarna angav ett kompetensutvecklingsbehov när det gäller säker användning av nätet. Preliminära siffror från 2016 års IT-uppföljning visar att siffrorna ligger kvar på samma nivå.

samspel på nätet för ett aktivt, ansvarsfullt och kritiskt användande av nätet med dess resurser och möjligheter. Insatsen kommer att bygga på samma modell som Matematiklyftet, men innehålla färre delar och fler tillfällen för lärare att genomföra aktiviteter. Insatsen kommer att finnas tillgänglig till hösten 2016.

Målgrupp: lärare, skolbibliotekarier och annan skolpersonal.

3.2.2 Insats: Digitala verktyg för lärande

Insatsen syftar till att ge lärare grundläggande digital kompetens och didaktisk kompetens att välja digitala verktyg för att utveckla undervisningen. Insatsen kommer att bygga på samma modell som Matematiklyftet, men innehålla färre delar och fler tillfällen för lärare att genomföra aktiviteter. Insatsen kommer att finnas tillgänglig till hösten 2016.

Målgrupp: lärare, skolbibliotekarier, och annan skolpersonal

3.2.3 Insats: Leda och lära i tekniktäta klassrum

Insatsen syftar till att ge lärare ökad kompetens att göra medvetna didaktiska val i den för många ganska nya situationen där eleverna har personliga digitala verktyg (1:1-lösningar). Innehållet kommer att problematisera utformningen av såväl den fysiska som den digitala lärmiljön i tekniktäta klassrum. Insatsen kommer att bygga på samma modell som Matematiklyftet, men innehålla färre delar och fler tillfällen för lärare att genomföra aktiviteter. Insatsen kommer att finnas tillgänglig under hösten 2016.

Målgrupp: lärare.

3.2.4 Insats: Digitala verktyg för inkludering och särskilt stöd

Det finns ett generellt behov av kompetensutveckling när det gäller digitala verktyg som redskap för inkludering och till elever i behov av särskilt stöd. I den särskilda insats för ökad kompetens kring elever med särskilda behov som Skolverket fått i uppdrag att genomföra⁹ kommer naturligtvis digitala verktyg att vara en väsentlig del. Insatsen kring digitala verktyg, inkludering och särskilt stöd inom skolutvecklingsprogrammet "Digitalisering" kommer sannolikt att delvis innehålla samma resurser som den särskilda insatsen, men inte ha samma prioritering på årskurs 7-9.

Insatsen syftar till att ge lärare kunskaper om och kompetens för att använda digitala verktyg för inkludering och stöd för elever i behov av särskilt stöd. Det kan till

⁹ <http://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2015/12/uppdrag-att-svara-for-genomforandet-av-fortbildning-i-specialpedagogik-for-larare-i-grundskolan-motsvarande-utbildning-vid-sarskilda-ungdomshem-och-sameskolan/>

exempel handla om struktur i arbetet, talsyntes och skrivhjälpmedel. Insatsen kommer att bygga på samma modell som Matematiklyftet, men innehålla färre delar och fler tillfällen för lärare att genomföra aktiviteter. Insatsen kommer att finnas tillgänglig i januari 2017.

Målgrupp: lärare och annan skolpersonal

3.2.5 Beredskap för insats: Programmering och digital kompetens

Insatsen syftar dels till att förankra förändringar i styrdokumentet och dels till att öka kompetens hos lärare vad gäller att undervisa om programmering och utveckla elevernas digitala kompetens.

Målgrupp: lärare vars ämnen berörs av eventuella styrdokumentsförändringar för att förstärka och förtydliga programmering.

3.2.6 Beredskap för insats: Fjärrundervisning i skolan

Insatsen syftar till att ge ökad kompetens om fjärrundervisningens möjligheter och svårigheter, för alla inblandade aktörer.

Målgrupp: lärare och studiehandledare.

3.3 Ytterligare stöd

Både Skolverkets samråd och IT-uppföljningarna, både från 2013 och preliminära siffror från den uppföljning som publiceras i mars 2016, visar på behov av olika slags stöd. Det kan till exempel handla om grundläggande datorhantering, upphovsrätt, hur man söker efter lärresurser, både i allmänhet och särskilt när det gäller flerspråkiga resurser, hur man värderar digitala resurser och omvärldsbevakning. Stöd i dessa och andra för lärare väsentliga frågor kommer att erbjudas inom ramen för programmet Digitalisering. Stöd kommer att erbjudas i olika former, till exempel som faktsamlingar, guider, handledningar, checklistor, filmer, poddar, inspirationsartiklar, frågor och svar och självtester.

4. Särskilda insatser kring digitalisering inom ramen för andra skolutvecklingsprogram

Alla insatser inom skolutvecklingsprogrammen måste förhålla sig till digitaliseringen. Inom flera program kommer det också att finnas insatser som utifrån programmets inriktning lägger särskilt fokus på frågor kring digitalisering.

4.1 Programmet "Styrning och ledning"

Skolan befinner sig i en föränderlig värld och står idag inför flera utmaningar av olika karaktär som bör mötas av olika åtgärder och insatser. För att hantera det

förändringstryck som råder behöver många rektorer och huvudmän utveckla sin förmåga att systematiskt analysera verksamhetens utmaningar. De behöver också kunna organisera och leda sin verksamhet för att bemöta dem.

4.1.1 Insats: Att leda skolutvecklingsprocesser

Insatsens syfte är att stärka huvudmän och rektorer i att leda verksamhetens förändringsprocesser. Rektorer har ett stort behov av kompetensutveckling när det gäller it-strategiskt ledarskap visar Skolverkets IT-uppföljningar¹⁰. Detta bekräftades också i samråden. Därför kommer insatsen att ha fokus på att stärka huvudmän och rektorer i att leda verksamhetens förändringsprocesser med digitalisering som ett ”exempelområde”. Insatsen kommer att vara på plats under hösten 2016.

Målgrupp: huvudmän och rektorer.

4.1.2 Stöd för huvudmän och rektorer

Samråden kring kompetensutveckling visade på behov av olika slags stöd till huvudmän och rektorer, till exempel om lagstiftning kring personuppgiftshantering, hantering av frågor om skolans infrastruktur och utrustning, upphovsrätt och omvärldsbevakning. Preliminära siffror från Skolverkets IT-uppföljning bekräftar detta. Vid eventuella förändringar i styrdokument eller författningar, till exempel kring fjärrundervisning, kommer rektorer och huvudmän också att behöva särskilda stödinsatser kring dessa. Inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen kommer stöd i frågor som är väsentliga för huvudmän och rektorer, att tas fram. Stöden kommer att erbjudas i olika former, till exempel som faktasamlingar, guider, handledningar, checklistor, filmer, poddar, inspirationsartiklar, frågor och svar och självtester.

En aktiv omvärldsbevakning är av stor vikt för ett framgångsrikt strategiskt arbete. Skolverkets Omvärldsblogg har under många år erbjudit en mycket god bevakning av utvecklingen av skolans digitalisering såväl nationellt som internationellt. Bloggen kommer att fortsätta att drivas inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammets stödinsatser.

Skolledare är ofta ganska ensamma i sitt arbete, och behovet av arenor för erfarenhetsutbyte är stort. Skolverket undersöker möjligheterna att skapa såväl möjligheter till konferenser som webbaserade forum för skolledare inom skolutvecklingsprogrammen, där till exempel frågor kring skolans digitalisering kan diskuteras och såväl goda som problematiska erfarenheter delas.

¹⁰ I Skolverkets IT-uppföljning 2013 angav ungefär en tredjedel av alla grundskolerektorer, och en dryg fjärdedel av alla gymnasierektorer att de inte har tillräcklig IT-kompetens för att leda skolans IT-strategiska arbete. Preliminära siffror från 2016 års uppföljning visar på liten minskning av siffrorna, men storleksordningen en tredjedel/en fjärdedel kvarstår.

4.2 Programmet "Värden och kunskaper"

När Skolverket planerar för insatser med fokus på digitaliseringen tas givetvis hänsyn till vad som redan finns tillgängligt.

I de pågående insatserna Matematiklyftet och Läslyftet finns visst stöd för kompetensutveckling med särskilt fokus på digitaliseringen. Matematiklyftets IKT-moduler innehåller bland annat delar om formativ klassrumspraktik med responsystem och värdering av appar i undervisningen. I Läslyftet finns en modul som särskilt behandlar digitala verktyg i arbetet med barn med behov av särskilt stöd, och från hösten 2016 en modul kring textarbete i digitala miljöer. Dessa moduler svarar mot delar av behovet för kompetensutveckling kring digitala verktyg i undervisningen. Därför kommer Skolverket fortsatt att erbjuda dessa insatser för kompetensutveckling inom digitaliseringsområdet.

Inom den pågående Naturvetenskaps- och tekniksatsningen kommer en insats för kollegialt lärande att tas fram till januari 2017. Insatsen syftar till att utveckla undervisningen om modeller och representationen inom gymnasieskolan med hjälp av exempelvis digitala 3D-visualiseringar och programmering. Till september 2017 planeras också insatser om bland annat användning av digitala mätinstrument, 3D-skrivare och digital filmteknik som fångar naturvetenskapliga och tekniska förlopp. Ovanstående insatser kommer också att erbjudas som möjliga insatser för kompetensutveckling inom digitaliseringsområdet.

Insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och för elever med andra modersmål än svenska är ett nationellt prioriterat utvecklingsområde. Det här arbetet är i stort behov av tillgång till digitalt distribuerade material på olika språk. I ett flerspråkigt språk- och kunskapsutvecklande arbete behövs digitala verktyg för bl.a. sökning, texthantering och översättning. I Skolverkets redovisning av plan för genomförande av insatser under perioden 2016-2019 för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever, och vid behov för elever med annat modersmål, (U2015/3356/S) finns en digital mötesplats för information och kommunikation på olika språk, fortsatt utveckling av generella verktyg och information om hur lärare och elever kan använda befintliga resurser.

5. Digitala verktyg för administration

Inom de nationella skolutvecklingsprogrammen kommer det att erbjudas stöd och insatser för kompetensutveckling för ökad digital kompetens. Detta kan på sikt bidra till effektivare digitala arbetssätt.

All personal inom skolan behöver stöd och kompetensutveckling i att hantera de nya tekniska hjälpmedel och system som växer fram. Det handlar inte främst om att lära sig använda specifika system och verktyg, utan om att förstå hur den digitala utvecklingen påverkar arbetssätt, skapar nya möjligheter för kommunikation och informationsutbyte och att känna trygghet i att använda digitala hjälpmedel. Även huvudmän behöver stöd, till exempel för att stärka en utveckling där frågor om säkerhet, sekretess, upphovsrätt och hantering av personuppgifter hanteras på ett sammanhållet sätt så att respektive skola inte på egen hand måste förhålla sig till och hantera dessa svåra områden och frågor.

Ett sätt att använda digitaliseringen för att effektivisera lärares arbete kan vara en ökad digitalisering av till exempel bedömningsstöd. Skolverket undersöker hur olika bedömningsstöd kan utvecklas och anpassas för genomförande på dator, bland annat för att underlätta och effektivisera lärares arbete med uppföljning av resultat. I första hand undersöks de obligatoriska bedömningsstöden, till exempel kartläggningmaterialet för bedömning av nyanlända elevers kunskaper.

För att underlätta och effektivisera lärares arbete med planering och genomförande av undervisning efterfrågas stöd för att hitta och värdera digitala läromedel och andra lärresurser. Såväl sökfunktioner som beskrivningar av lärresurser behöver utvecklas så att de kan relateras till styrdokumentet. Skolverket avser att för detta syfte driva en utveckling av sökfunktionen Spindeln som är speciellt framtagen för skolbruk med stöd av Skolverket.

Om digitaliseringen ska kunna bidra till att underlätta och effektivisera lärares administrativa arbete krävs emellertid inte enbart god digital kompetens hos användarna. Det behövs också en utveckling av de administrativa system som används inom skolområdet. Några av de viktigaste komponenterna för att dra nytta av digitala möjligheter till effektiviserad administration, som till exempel standardutveckling och -användning, samt användarhantering av typen single-sign-on (som Skolfederation erbjuder), omfattas inte av skolutvecklingsprogrammen. Dessa frågor kommer att behandlas i förslagen till nationella IT-strategier som Skolverket ska redovisa den 30 mars respektive den 29 april 2016.

6. Kostnader

Skolverket vill betona att beräkningarna som presenteras här är mycket preliminära och beroende av vidare planering och utformning av de sammanlagda insatserna inom de nationella skolutvecklingsprogrammen.

6.1 Kostnader 2016-2019

I delredovisningen av de nationella skolutvecklingsprogrammen som lämnades den 14 december 2015 beskrevs en preliminär kostnadsutveckling för programmen som helhet för åren 2016-2019¹¹. Flera av posterna där är i huvudsak programgemensamma, som utvärdering¹², förvaltning och större delen av kostnaderna för IT-utveckling.

Nedanstående tabell ger en översikt över de kostnadsposter för programmet Digitalisering som det är möjligt att ge en preliminär särberäkning av.

Tabell 1: Preliminära kostnadsposter programmet Digitalisering 2016-2019 i tkr

Kostnadsposter	2016	2017	2018	2019
Framtagning av insatser och stöd	7 500	8 000	8 000	7 000
Skolverkets administration	5 000	5 000	5 000	5 000

6.1.1 Framtagning av insatser och stöd

Skolverket kommer dels själv ta fram material, dels göra beställningar från lärosäten och andra aktörer. En erfarenhet från Matematiklyftet och Läslyftet är att det kostar ungefär 2 miljoner kronor att ta fram innehåll till en insats för kompetensutveckling i form av kollegialt lärande (beräknat på en insats som omfattar en modul med åtta delar). Eftersom omfattningen på de olika insatserna inom skolutvecklingsprogrammet Digitalisering kommer att variera, kommer även kostnaderna för insatserna att variera. Det finns dock anledning att tro att den genomsnittliga kostnaden för en insats kommer att vara ungefär densamma som för en modul inom Matematiklyftet eller Läslyftet.

Skolverket har genom åren erbjudit framför allt stödmaterial inom digitaliseringsområdet, främst genom webbsidorna It i skolan och Kolla källan. Även om mycket av innehållet kommer att kunna återanvändas och anpassas, finns det ett stort behov av nytt material.

¹¹ Delredovisning av uppdraget om nationella skolutvecklingsprogram, Dnr U2015/03844/S 2015:899 s 29

¹² I utvärderingen av de nationella skolutvecklingsprogrammen kommer insatserna inom området digitalisering att särskilt belysas.

Skolverket kommer som tidigare beskrivits att undersöka möjligheten att erbjuda en samlad handledarutbildning för de huvudmän och skolor som deltar i sådana insatser där det ingår en handledarfunktion. I beräkningen av kostnaderna för framtagning och stöd kommande år ingår utveckling och genomförande av sådan handledarutbildning också för programmet Digitalisering.

6.1.2 IT-utveckling

En stor del av IT-utvecklingskostnaderna är gemensamma för de nationella skolutvecklingsprogrammen som helhet. Det finns dock områden som är specifika för insatserna med fokus på digitalisering. Ett av dessa är en ökad digitalisering av bedömningsstöd. I dag har Skolverket inte lösningar för att erbjuda digitaliserade bedömningsstöd, men inom ramen för programmen avser myndigheten att utveckla arbetet med detta. Att utveckla söktjänster som underlättar för lärare att hitta relevanta digitala lärresurser har i samråden lyfts som en möjlighet att effektivisera lärarens arbete. En fortsatt utveckling av söktjänsten Spindeln, som Skolverket tidigare bidragit med utvecklingsmedel till, är ett sätt att tillgodose detta behov.

6.1.3 Skolverkets administration

Skolverket har utökat sin kompetens inom digitaliseringsområdet, eftersom behovet är stort inom många av de insatser som kommer att erbjudas. Myndigheten räknar också med att det kommer att finnas ett behov av att aktivt delta i de insatser som erbjuds. Detta medför att bemanningen behöver vara högre än om myndigheten enbart hade en renodlad beställarroll gentemot lärosätena. Med bakgrund av detta kan konstateras att Skolverkets administrativa kostnader för att genomföra uppdraget kring ökad digital kompetens kommer att vara förhållandevis höga.

6.1.4. Utvärdering

Skolverket ser ett behov av att både effektutvärdering och processutvärdering genomförs när det gäller de nationella skolutvecklingsprogrammen. Det finns flera svårigheter kopplat till effektutvärderingar av programmen som helhet. Därför ser myndigheten att tyngdpunkten ska ligga på att genomföra dels effektutvärderingar av enskilda program, dels processutvärderingar med syftet att löpande kunna justera programmen mot att utveckla verksamheten och stärka undervisningens kvalitet hos deltagande huvudmän och skolor. Utvärderingen av programmet Digitalisering kommer att ingå i myndighetens totala utvärdering av programmen, och kostnaderna särredovisas inte. Preliminära kostnader för utvärdering av de nationella skolutvecklingsprogrammen redovisades den 14 december.¹³

¹³ Delredovisning av uppdraget om nationella skolutvecklingsprogram, Dnr U2015/03844/S 2015:899 s 29

6.1.5 Förvaltning

De investeringskostnader som utvecklingen av de nationella skolutvecklingsprogrammen medför kommer att belasta låneramen och senare förvaltningsanslaget i form av förvaltningskostnader för systemstöd och avskrivningar. Förvaltningskostnaderna för insatser som har fokus på digitaliseringsfrågor kommer inte, liksom inte heller kostnaderna för utvärdering, att särredovisas. Dessa ingår i de för de nationella skolutvecklingsprogrammen gemensamma kostnaderna. Skolverket förutsätter, som redovisningen den 14 december 2015 angav,¹⁴ att låneramen kan anpassas efter behov.

¹⁴ Delredovisning av uppdraget om nationella skolutvecklingsprogram, Dnr U2015/03844/S 2015:899 s 30